

ปัญหาทางกฎหมายในการขายยาสัตว์ออนไลน์¹

The Legal Problems of Online Veterinary Drug Selling

พงศ์พันธ์ ตันไพโรจน์²

Pongphan Tonpairoj

(Received: January 19, 2023, Revised: June 27, 2023, Accepted: October 04, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ทั้งของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นแนวทางให้การขายยาสัตว์ออนไลน์ในประเทศไทยได้รับการแก้ไข ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมปลอดภัยและสอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน รวมถึงสถานการณ์และบริบททางสังคมในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การขายยาสัตว์ออนไลน์ในประเทศไทยมีปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ปัญหาการกำหนดประเภทของยาสัตว์ที่ห้ามขายออนไลน์ 2) ข้อจำกัดเกี่ยวกับการกำหนดสถานที่ขายยาสัตว์ซึ่งต้องขายในสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตซึ่งมีปัญหาการตีความว่าหมายความว่ารวมถึงการขายยาสัตว์ออนไลน์หรือไม่ 3) การยืนยันตัวตนของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการคือสัตวแพทย์หรือเภสัชกรผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้คำปรึกษาผ่านระบบออนไลน์แก่ผู้ซื้อเสมือนว่าได้ให้คำปรึกษาโดยตรง และ 4) การระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ที่ส่งผลให้อาจมีการแอบอ้างซื้อยาสัตว์ไปใช้ในทางที่ผิดกฎหมาย

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยอนุญาตให้มีการขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องมีสถานที่กายภาพที่แน่นอนเป็นสถานที่ขาย มีสัตวแพทย์หรือเภสัชกรเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการประจำอยู่ ณ สถานที่ขายตลอดเวลาที่เปิดทำการและทำการยืนยันตัวตนทางอิเล็กทรอนิกส์เมื่อขายยาสัตว์ โดยมีระบบที่ผู้ซื้อสามารถได้รับการประเมินและปรึกษาได้เสมือนว่าอยู่ต่อหน้า และยังเห็นควรกำหนดมาตรการให้สัตว์เลี้ยงต้องได้รับการฝังไมโครชิปและขึ้นทะเบียนเพื่อระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์

คำสำคัญ: กฎหมายเกี่ยวกับยาสัตว์, การขายยาสัตว์ออนไลน์, สัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการขายยาสัตว์ออนไลน์ ซึ่งเป็นการศึกษาหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ปีการศึกษา 2565 โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรมารณ วีระพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

² นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, 83 ถนนเจริญรัฐ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000, pongphan_t@kkumail.com

Student, Master of law, Faculty of law Khon Kaen University Nong Khai Campus, 83 Charoen Rat Rd., Kud Pong, Muang, Loei 42000, pongphan_t@kkumail.com

Abstract

This article aimed to explore concepts, theories and laws related to online veterinary drug selling in Thailand, the United States of America, and England. These provide guidance on how to revise, modify, and add some legislation for online veterinary drug selling in Thailand to make it safer and in line with current technological development as well as the situation and social contexts of the country. The result of the study found that Thai online veterinary drug selling has faced 4 problems. 1) Determining the types of veterinary drugs that are prohibited for online selling is problematic. 2) The limitation on the designation of the premise where veterinary drugs are sold. It must be the place specified in the license. The problem is on an interpretation of whether it covers the online sale of veterinary drugs. 3) The identification of an operating person, including a veterinarian or pharmacist, that provides online consultations to customers via electronic means. This should be like being on-site. 4) A problem to identify animals and owners that may result in fraudulent buying of veterinary drugs for illegal use.

Based on the result of the study, the researcher was recommended that issuing specific legal measures regarding online veterinary drug selling. In which, the veterinary drug must be sold online under the conditions that the licensee must have a definite physical location as the place of sale. A veterinarian or pharmacist is on duty at the sales site during all hours of operation, and electronic identity verification is performed when selling veterinary drugs. There must be a system in which buyers can be assessed and consulted with the operating person like face to face. In addition, pets should be implanted with a microchip and registered to identify the animal and its owner.

Keywords: Veterinary drug law, Online veterinary drug selling, E-commerce contract

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัตว์มีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคบรรพกาล ในสถานะเริ่มแรกสัตว์ถือเป็นอาหารของมนุษย์ ต่อมามนุษย์เลี้ยงสัตว์และใช้ประโยชน์อื่น ๆ จากสัตว์ เช่น ใช้เป็นแรงงานหรือพาหนะ ใช้ในการศึกสงคราม ใช้เป็นยารักษาโรค ใช้ในการเฝ้ายาม หรือเพื่อความเพลิดเพลิน เป็นต้น ปัจจุบันมนุษย์มักนิยมเลี้ยงสัตว์เป็นเพื่อนเพื่อช่วยคลายเหงาทำให้ผ่อนคลาย ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการลดลงของขนาดครอบครัว ซึ่งในอดีตจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ แต่ปัจจุบันมีขนาดเล็กลง ส่งผลให้คนวัยเกษียณบางคนหันมาเลี้ยงสัตว์ให้อยู่

เป็นเพื่อน หรืออาจเป็นเพราะค่านิยมแต่งงานช้าลงครองโสดมากขึ้น คู่สมรสบางคู่ไม่มีลูกจึงหันมาเลี้ยงสัตว์เหมือนลูกแทน บางครอบครัวเลี้ยงสัตว์เพื่อปลุกฝังจิตใจที่อ่อนโยนและความรับผิดชอบให้แก่ลูก หรือบางคนเลี้ยงเพราะหน้าตาน่ารักน่าเอ็นดู ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบันจึงแตกต่างจากในอดีต จากที่เคยเลี้ยงตามมีตามเกิดไม่ได้ใส่ใจอะไรมากนัก ก็หันมาดูแลเอาใจใส่สัตว์เลี้ยงกันมากขึ้นทั้งในด้านอาหาร ที่นอน ความสะอาด และความสวยงาม โดยจากข้อมูลของสมาคมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์เลี้ยงไทย (Thai Pet Product Industries Association; TPIA) พบว่าปัจจุบันครอบครัวไทยกว่าร้อยละ 75 มีการเลี้ยงสัตว์สูงเป็นอันดับ 2 ในเอเชีย (รองจากอินโดนีเซีย) และหลายครอบครัวมีแนวโน้มที่มีความต้องการเลี้ยงสัตว์สูงขึ้น³ เมื่อสัตว์มีอาการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ มนุษย์มีหน้าที่ต้องให้การรักษาสัตว์นั้น รวมถึงจัดระบบการป้องกันโรคที่ติดด้วยเหตุนี้ผู้เลี้ยงสัตว์จึงต้องมีการใช้บริการเกี่ยวกับการตรวจรักษาสุขภาพของสัตว์เลี้ยงไม่ว่าจะเป็นที่สถานพยาบาลสัตว์ คลินิกรักษาสัตว์ หรือร้านขายยาสัตว์ โดยปัจจัยหลักที่จะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของสัตว์ได้ก็คือยาสัตว์นั่นเอง

ในประเทศไทยเราสามารถซื้อยาสัตว์ได้ตามร้านขายยาสัตว์ โดยร้านนั้นต้องมีใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน หรือใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จสำหรับสัตว์ โดยผู้ขออนุญาตต้องมีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามที่กฎหมายกำหนดประจำอยู่ ณ สถานที่ขาย โดยร้านขายยาแผนปัจจุบัน ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ ได้แก่ เกสัชกร ส่วนร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จสำหรับสัตว์ ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ ได้แก่ เกสัชกร สัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง หรือสัตวแพทย์ชั้นสอง สำหรับการขายยาสัตว์ออนไลน์นั้นไม่สามารถกระทำได้ แม้ปัจจุบันจะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้นเพียงใดก็ตาม เนื่องจากถือว่าการขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 (พระราชบัญญัติยา) มาตรา 19 (1) หากมีการฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงห้าพันบาทตามมาตรา 102 จากข้อจำกัดดังกล่าวทำให้แม้ในกรณีของสัตวแพทย์ที่มีใบอนุญาตขายยาสัตว์และเปิดคลินิกหรือร้านขายยาสัตว์ที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่กำหนดก็ไม่สามารถขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ ทั้งที่โดยพฤติกรรมแล้วอาจมองได้ในเบื้องต้นว่าการที่ผู้ซื้อต้องเดินทางมารักษาที่คลินิกหรือร้านจากมือของสัตวแพทย์โดยตรง หรือการที่สัตวแพทย์สามารถใช้บริการระบบขนส่ง (Logistics) ส่งยาให้ถึงที่อยู่ของผู้ซื้อนั้นแทบไม่ให้เกิดผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาการขายยาสัตว์ด้วยมุมมองเดียวกับการขายยาคนย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องไปเสียทั้งหมดนัก เนื่องจากหากมองในมุมมองของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัตว์ที่ยึดถือกันในปัจจุบันแล้ว มนุษย์ถือเป็นผู้ทรงสิทธิ มีอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะมีเจตจำนงที่จะกระทำการใดได้ด้วยตนเอง ในขณะที่สัตว์นั้นมีสถานะทางกฎหมายในฐานะสิ่งมีชีวิตที่พึงได้รับความคุ้มครอง ไม่สามารถกระทำการใดได้ดังนั้นหน้าที่ในการหาหาเพื่อรักษาสัตว์ที่เจ็บป่วย บาดเจ็บหรือเป็นโรค จึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์เอง

เมื่อมองจากสภาพความเป็นจริงในสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสัตว์อันทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้แน่ชัด โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงเช่นสุนัขและแมวซึ่งเป็น

³ เปิดตัว “MyFriend” แอปฯ ดูแลสัตว์เลี้ยงครบวงจรแห่งแรกในไทย, *ฐานเศรษฐกิจ* (8 เมษายน 2565), สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thansettakij.com/tech/520635>

สัตว์เลี้ยงที่ได้รับความนิยมสูงสุดและเมื่อสัตว์เจ็บป่วยเจ้าของจำเป็นต้องซื้อยามารักษา ประกอบกับปัญหาเรื่องสุนัขและแมวจรจัดที่พบเห็นได้ทั่วไป ในปัจจุบันประเทศไทยมีสุนัขจรจัดเกือบ 5 แสนตัว และมีผลการวิจัยพบว่า ถ้าจำนวนสุนัขจรจัดยังเพิ่มขึ้นในอัตรานี้ ในปี พ.ศ. 2580 ประเทศไทยจะมีสุนัขจรจัดประมาณ 5 ล้านตัว ซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ทั้งด้านสุขอนามัย โรคระบาด และเป็นภาระงบประมาณของรัฐอย่างสูง⁴ ด้วยสถานการณ์เช่นนี้เองทำให้ใคร ๆ ก็สามารถนำสุนัขหรือแมวจรจัดมาอ้างตนกับสัตวแพทย์ว่าเป็นเจ้าของสุนัขหรือแมวนั้นเพื่อให้ได้รับการจ่ายยาแล้วนำยานั้นไปใช้ในทางที่ผิดได้โดยไม่ยากนัก ดังที่เคยปรากฏเป็นข่าวและมีรายงานพบเหตุการณ์ถูกมอมยาปลดทรัพย์ โดยวางยาสัตว์ผสมในเครื่องดื่มให้เหยือกินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการใช้ยาดังกล่าวในคนอาจทำให้ความดันต่ำ หัวใจเต้นผิดปกติจนอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการขายและการมีไว้ในครอบครองของยาเหล่านี้อย่างเข้มงวด

หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้ว ประเทศที่มีการอนุญาตให้ขายยาสัตว์ออนไลน์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ล้วนมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และมาตรการที่ทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้ โดยมีสาระสำคัญที่คล้ายคลึงกันคือ มีข้อกำหนดให้สัตว์ต้องได้รับการนำไปขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐและฝังไมโครชิปเมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ที่กำหนด มิฉะนั้นจะมีโทษตามกฎหมาย ข้อกำหนดเช่นนี้ทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้ ทราบที่มาที่ไปรวมถึงประวัติสุขภาพของสัตว์ เป็นการป้องกันการนำสัตว์ที่มีไข้ของตนามาแอบอ้างเพื่อให้ได้รับยาจากสัตวแพทย์ทางหนึ่ง ทั้งยังช่วยในเรื่องการจัดการและควบคุมสัตว์จรจัด เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและความปลอดภัยของประชาชนอีกด้วย ดังนั้นหากประเทศไทยจะอนุญาตให้มีการขายยาสัตว์ออนไลน์ ย่อมทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงยาสัตว์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ราคาย่อมเยา และเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยจะต้องมีมาตรฐานทางกฎหมายหรือการควบคุมการขายยาสัตว์ออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความปลอดภัย

ผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นถึงปัญหาการขายยาสัตว์ออนไลน์ในประเทศไทย และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจากกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ตามกฎหมายของทั้งสองประเทศดังกล่าวควบคู่กันไปด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้สำหรับการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ในประเทศไทยเพื่อเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยทำให้การขายยาสัตว์ออนไลน์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับสถานการณ์เรื่องสัตว์จรจัดในประเทศไทยด้วย

⁴ ไทย “สุนัข-แมว” จรจัดพุ่ง 5 ล้านตัวอีก 20 ปี, *คมชัดลึก* (23 มกราคม 2562), สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.komchadluek.net/news/359978>

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อจำกัดเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทย
- 2) เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์และกฎหมายเกี่ยวกับการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในแก้ไขปัญหการขายยาสัตว์ออนไลน์และแนวทางในการจัดให้มีการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์

3. สมมติฐาน

ปัจจุบันประเทศไทยไม่สามารถขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ เพราะถือเป็นการขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต หากกระทำการดังกล่าวจะมีโทษตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การซื้อขายยาสัตว์ออนไลน์เป็นสัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างหนึ่ง ย่อมมีปัญหาการตีความคำว่า “นอกสถานที่” ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ) หากสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ชัดเจนจะสามารถควบคุมการขายยาสัตว์ออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปราศจากข้อโต้แย้ง เช่น การแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมายโดยอนุญาตให้ขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้มาตรการและกลไกทางกฎหมายในการควบคุมการขายในรูปแบบออนไลน์โดยเฉพาะ เช่น การขออนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต การควบคุมและตรวจสอบเว็บไซต์หรือช่องทางออนไลน์อื่นๆ การระบุและตรวจสอบตัวตนของผู้ขาย ผู้ซื้อ และสัตว์ หรือการจำแนกประเภทของยาที่สามารถซื้อขายออนไลน์ได้ เป็นต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่าง ๆ ตามมา เช่น เพิ่มโอกาสและลดภาระในการเข้าถึงยารักษาสัตว์ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาสัตว์มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน สร้างความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค สร้างความปลอดภัยให้กับสัตว์ เจ้าของสัตว์ และประชาชนทั่วไป เป็นต้น

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาในบทบัญญัติที่ถูกละเลยนำมาใช้บังคับในการควบคุมการขายยาสัตว์ออนไลน์ ศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทยบนเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันหรือช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ และศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทยและประเทศอังกฤษ รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ที่ทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยง (Companion Pets) และเจ้าของสัตว์ได้ของสองประเทศดังกล่าว เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยการศึกษาจากหนังสือ บทความทางวิชาการ คำพิพากษา บทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมถึงสื่อประเภทข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายในการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ของประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมถึงสถานการณ์เรื่องสัตว์จรจัดภายในประเทศ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีของการขายยาสัตว์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510
- 2) ทำให้ทราบหลักเกณฑ์ในการขายยาสัตว์ออนไลน์ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ
- 3) มีการนำข้อมูลที่ศึกษาได้นั้นมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์ และเพิ่มเติมกฎหมายในการจัดให้มีการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการขายยาสัตว์ออนไลน์

7. บรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

7.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัตว์

แนวคิดสิทธิสัตว์ (Animal Right) ถือว่าสัตว์ควรถูกมองว่ามีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่อย่างไม่ทุกข์ทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือทารุณ โดยผู้ที่มองว่าตนเหนือกว่า และการปฏิบัติต่อชีวิตอื่นอย่างมีมนุษยธรรมเป็นสิ่งที่เหมาะสมเมื่อพบว่าชีวิตหนึ่งสามารถรับรู้ความทุกข์และความเจ็บปวดเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดนี้จะยอมรับสถานะทางจริยธรรมของสัตว์ที่มีเหมือนมนุษย์บางประการ แต่ก็ยังยอมรับว่าสัตว์ไม่สามารถมีสิทธิตามธรรมชาติได้ เพราะการให้น้ำหนักขอบเขตและความสำคัญของผลประโยชน์ที่สัตว์ควรจะได้รับถูกกำหนดโดยมนุษย์ทั้งสิ้น มนุษย์ไม่สามารถบอกได้ว่าความเจ็บปวดที่สัตว์รับมาน้อยแตกต่างจากมนุษย์อย่างไร และสัตว์เองย่อมไม่สามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ทั้งหมด ดังนั้นหลักการของแนวคิดสิทธิสัตว์จึงไม่ใช่การปฏิบัติต่อสัตว์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่ควรได้รับสิทธิเป็นพิเศษ แต่เป็นการพิจารณาความเท่าเทียมกันเชิงผลประโยชน์ที่สัตว์ควรได้รับ⁵

แนวคิดสวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare) มีแนวทางผ่อนปรนมากกว่า เปรียบเสมือนทางสายกลางที่พัฒนาต่อจากการคุ้มครองสัตว์ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม โดยเป็นการหลีกเลี่ยงการข่มเหงรังแกและการใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากสัตว์ โดยดำเนินการจัดสรรหลักเกณฑ์การอำนวยความสะดวก การให้อาหาร

⁵ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น. 49.

หรือการดูแลทั่ว ๆ ไป การป้องกันดูแลรักษาจากโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งการรับรองว่าปราศจากภัยอันตราย⁶ แนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ในทางปฏิบัติว่าทำไมมนุษย์จึงยังใช้ประโยชน์จากสัตว์ได้ไปพร้อม ๆ กับการยอมรับและเคารพคุณค่าของสัตว์ในฐานะสิ่งมีชีวิตด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เองแนวคิดสวัสดิภาพสัตว์จึงได้รับการนำไปประยุกต์ใช้เป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับได้จริงในหลายประเทศทั่วโลก⁷

หลักสวัสดิภาพสัตว์ที่ยอมรับกันในปัจจุบันยึดถือตาม “หลักเสรีภาพห้าประการของสัตว์” (Brambell’s 5 Freedoms) ที่ได้รับการรับรองโดยสหภาพยุโรป โดยหลักประการที่สามซึ่งเป็นหลักที่สอดคล้องและคำนึงถึงเป็นสำคัญในการวิจัยนี้คือ อิสระจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ หรือเป็นโรค (Freedom from pain, injury and disease) โดยมนุษย์มีหน้าที่ต้องให้การรักษาสัตว์ที่เจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ รวมถึงจัดระบบการป้องกันโรคที่ดี มีการตรวจสอบความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจเรื่องความปลอดภัยและสุขภาพที่ดี⁸

7.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ของประเทศไทย

พระราชบัญญัติยาฯ ได้แบ่งยาสัตว์ออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ และยาบรรจสุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ

การขายยาสัตว์จะต้องมีองค์ประกอบครบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ 3 ประการ คือ ใบอนุญาต สถานที่และผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ ดังนี้

(1) ใบอนุญาต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์มีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันตามมาตรา 15 (2) และใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสุเสร็จสำหรับสัตว์ตามมาตรา 15 (5) โดยถือว่าผู้ได้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเป็นผู้ได้รับอนุญาตขายยาบรรจสุเสร็จสำหรับสัตว์ด้วยตามมาตรา 15 วรรคสาม

(2) สถานที่ โดยมาตรา 19 (1) กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ดังนั้นสถานที่ขายยาสัตว์ต้องได้รับอนุญาตตามกฎหมายกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 เป็นไปตามหลักวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (Good Pharmacy Practice; GPP) ซึ่งหมายถึง ข้อกำหนด มาตรฐาน หรือวิธีการให้บริการทางเภสัชกรรมด้านยาในสถานที่ขายยาทุกประเภท เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากการใช้ยา โดยในกฎกระทรวงฯ ข้อ 6 และ 7 กำหนดให้สถานที่ขายยาสัตว์ต้องมีพื้นที่ขาย ให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้ยาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 8 ตารางเมตร โดยสถานที่ต้องมีความมั่นคงแข็งแรง ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมต่อการรักษาคุณภาพยา มีแสงสว่างเพียงพอ

⁶ V.P. Studdert, C.C. Bay, D.C. Blood, *Saunders Comprehensive Veterinary Dictionary*, 4th Edition, (Saunders Ltd., 2012).

⁷ สถาบันพระปกเกล้า, *ปัญหาเกี่ยวกับการใช้บังคับของพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557*, (2562), น. 18.

⁸ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์, *เรื่องเดิม*, น. 49.

มีบริเวณให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้ยาที่เป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการขาย การเก็บและการควบคุม หรือรักษาคุณภาพยาตามลักษณะและจำนวน

(3) ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ โดยผู้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันต้องมีเภสัชกรเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามมาตรา 21 สำหรับผู้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสำเร็จสำหรับสัตว์ต้องมีเภสัชกรสัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง หรือสัตวแพทย์ชั้นสองเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการประจำอยู่สถานที่ขายยาสัตว์นั้นได้แต่เพียงแห่งเดียวตลอดเวลาที่เปิดทำการตามมาตรา 23 ทั้งนี้ห้ามมิให้มีการขายยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษในระหว่างที่เภสัชกรหรือสัตวแพทย์ไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 32 สำหรับยาควบคุมพิเศษหรือยาที่ต้องมีใบสั่งยาให้ขายได้เฉพาะในร้านขายยาที่มีเภสัชกรหรือสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการเท่านั้น ในกรณีที่มีสัตวแพทย์ชั้นสองเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการจะไม่สามารถขายยาควบคุมพิเศษได้

7.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขายยาสัตว์ของต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมยาสัตว์ คือ พระราชบัญญัติอาหาร ยา และเครื่องสำอาง (The Federal Food, Drug and Cosmetics Act) โดยแบ่งยาสัตว์ที่ขายทั่วไปออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) Over-the counter (OTC) drugs คือ ยาสัตว์สามัญ ไม่อยู่ในข่ายควบคุม ดัดแปลง มีคำอธิบายวิธีใช้และปริมาณการใช้ที่ละเอียดเข้าใจได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำการใช้จากสัตวแพทย์ อาจวางขายได้โดยไม่ต้องมีการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (U.S. Food and Drug Administration; FDA)

(2) Prescription drugs คือ ยาสัตว์ที่อยู่ในข่ายควบคุมต้องใช้ใบสั่งยาจากสัตวแพทย์ ได้แก่ ยาที่ใช้ไม่ถูกต้องแล้วจะเหลืตกค้างในตัวสัตว์ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ เช่น ยาต้านจุลชีพชนิดใหม่ ต้องติดฉลาก Rx หรือ Prescription only โดยสัตวแพทย์เป็นผู้สั่งจ่ายยา และการใช้ยาจะต้องกระทำโดยสัตวแพทย์หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์เท่านั้น อีกทั้งต้องขายในร้านขายยาสัตว์ที่ได้รับอนุญาต มีผู้ประกอบการวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกาอนุญาตให้ขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และมีระบบที่ปลอดภัยที่สามารถตรวจสอบได้ว่าร้านขายยาสัตว์ออนไลน์นั้นได้รับใบอนุญาตขายยาสัตว์ถูกต้องและมีผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณสมบัติที่จะขายยาสัตว์ได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากร้านขายยาสัตว์ออนไลน์มีจำนวนไม่น้อย พบว่ายังมีร้านจำนวนมากที่ไม่ได้รับอนุญาต ตัวอย่างร้านที่เป็นที่นิยมเช่น เว็บไซต์ของ Chewy, Petco, 1-800-PetMeds, Walmart Pet Rx, Pet Care Rx, VetRxDirect เป็นต้น

⁹ U.S. Food and Drug Administration, *Prescription Drugs and Over-the-Counter (OTC) Drugs: Questions and Answers*, (2017), Retrieved June 1, 2022, from <https://www.fda.gov/drugs/frequently-asked-questions-popular-topics/prescription-drugs-and-over-counter-otc-drugs-questions-and-answers>

ประเทศอังกฤษ มีข้อกำหนดรับรองการขายยาสัตว์ทางอินเทอร์เน็ต โดยคณะกรรมการกำกับดูแลยาสัตว์ (Veterinary Medicines Directorate; VMD) ซึ่งในอันดับแรก ผู้ขายต้องเป็นสัตวแพทย์ เกษษกร หรือผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม (Suitably Qualified Person; SQP) และบุคคลดังกล่าวต้องเป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับยาสัตว์ ค.ศ. 2013 (The Veterinary Medicines Regulations 2013) กล่าวคือ ต้องขายเฉพาะยาสัตว์ที่ได้รับอนุญาตให้ขายได้ในประเทศอังกฤษและต้องขายยาสัตว์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างเหมาะสมหรือได้รับการรับรองในประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ ยังต้องส่งจ่ายยาเหล่านี้้อย่างเหมาะสมนำไปใช้ในการรักษาโรค รักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสัตว์ และมีหน้าที่ต้องให้คำแนะนำในการใช้ยาอย่างปลอดภัยแก่ผู้ซื้อ

ร้านขายยาสัตว์ที่ได้รับการรับรอง (Accredited Internet Retailer Scheme; AIRS) โดยคณะกรรมการกำกับดูแลยาสัตว์ (VMD) ทำหน้าที่รับรองและขึ้นทะเบียนผู้ขายยาสัตว์ที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศอังกฤษ โดยต้องเป็นไปตามมาตรฐานของ AIRS ซึ่งมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายที่ระบุไว้ ผู้ที่มาขอขึ้นทะเบียนส่วนใหญ่จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานเหล่านี้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตามก็มีข้อกำหนดที่เพิ่มเติมขึ้นมามากมาย เช่น ต้องมีเว็บไซต์ให้ลูกค้าสามารถเข้าไปดูข้อมูลของผู้ขายได้ว่าเป็นใครและมีรายละเอียดอย่างไร เป็นต้น¹⁰

8. ผลการวิจัย

จากการศึกษาลักษณะการขายยาสัตว์ประกอบกับหลักกฎหมายในพระราชบัญญัติยาฯ พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจุบันการขายยาสัตว์ออนไลน์ในประเทศไทยมีปัญหาสำคัญ 4 ประการดังนี้

(1) ปัญหาประเภทของยาสัตว์ที่ห้ามขายออนไลน์

การขายยาสัตว์ในประเทศไทยอาจแบ่งตามวิธีการขายได้เป็น 2 แบบคือ แบบแรก ยาสัตว์ที่ขายได้โดยไม่จำกัดสถานที่ ได้แก่ ยาสัตว์ประเภทที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ และแบบที่สอง ยาสัตว์ที่ต้องขายในสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ได้แก่ ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ เนื่องจากมีบทต้องห้ามตามพระราชบัญญัติยาฯ มาตรา 19 (1) ที่ได้กำหนดห้ามมิให้ขายยาสัตว์ดังกล่าวนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ซึ่งการขายยาสัตว์แบบที่สองนี้อาจทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร เสียทั้งเวลาทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังสถานที่ขายยาสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนห่างไกลเนื่องจากร้านขายยาสัตว์หรือคลินิกสัตวแพทย์ส่วนใหญ่มักจะกระจุกอยู่ในตัวเมือง อีกทั้งปัจจุบันยังเป็นยุคดิจิทัลประกอบกับการเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ทำให้เกิดการใช้วิถีชีวิตใหม่ (New Normal) โดยยึดแนวปฏิบัติการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การทำงานที่บ้าน (Work From Home) หลีกเลี่ยงการออกจากบ้านโดยไม่จำเป็น เพื่อลดความเสี่ยงในการสัมผัสและการแพร่กระจายเชื้อ ทำให้การซื้อขายสินค้าออนไลน์ รวมถึงการทำธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว

¹⁰ Veterinary Medicines Directorate, *Sell veterinary medicines on the internet*, (2020), Retrieved June 9, 2022, from <https://www.gov.uk/guidance/sell-veterinary-medicines-on-the-internet>

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเมื่อพิจารณาจากนิยามของยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษตามพระราชบัญญัติยาฯ มาตรา 4 จะเห็นได้ว่า การเป็นยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสรรพคุณการรักษาหรือความเป็นพิษของยาว่าจะอันตรายจริงหรือไม่เพียงใด ยาตัวใดจะถือเป็นยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษจะต้องออกเป็นกฎกระทรวงโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยเป็นอำนาจทางบริหารที่รัฐมนตรีฯ สามารถออกแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลาตามคำแนะนำของคณะกรรมการยา โดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพสังคมและวิทยาการใหม่ ๆ ตามยุคสมัย

จากข้อพิจารณาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการกำหนดประเภทของยาเสพติดที่สามารถขายออนไลน์ของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้สามารถขายยาที่ต้องสั่งโดยสัตวแพทย์ (Prescription drugs) ได้ อีกทั้งยาเสพติดประเภทนี้ต้องขายในร้านขายยาเสพติดที่ได้รับการอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ ณ ร้านขายยาเสพติดนั้นตลอดเวลาที่เปิดทำการ ผู้บริโภคต้องได้รับการวินิจฉัยความเจ็บป่วยหรือเป็นโรคและสั่งจ่ายยาจากสัตวแพทย์

ดังนั้น หากประเทศไทยยกเลิกข้อจำกัดทางกฎหมายโดยแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการอนุญาตให้ขายยาเสพติดให้มีความเป็นสากลโดยขยายไปถึงยาเสพติดที่เป็นยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ ภายใต้กลไกการควบคุมของรัฐลักษณะเดียวกันกับประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะเป็นการอำนวยความสะดวกลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทาง รวมถึงสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคและแก้ปัญหาการลักลอบขายยาเสพติดที่ต้องห้ามขายทางอินเทอร์เน็ตได้

ยาเสพติดที่เป็นยาควบคุมพิเศษซึ่งการขายต้องมีใบสั่งยาจากสัตวแพทย์นั้น เมื่อประชาชนได้รับใบสั่งยาจากสัตวแพทย์ ประชาชนสามารถทำการซื้อยาควบคุมพิเศษตามใบสั่งยานั้นได้โดยการลงทะเบียนยืนยันตัวตนเข้าระบบออนไลน์ของร้านขายยาเสพติดที่เลือก จากนั้นดำเนินการส่งใบสั่งยาเข้าระบบออนไลน์ โดยจะมีสัตวแพทย์หรือเภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการของร้านขายยาเสพติดนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของใบสั่งยาดังกล่าวแล้วทำการจัดยาและส่งให้ผู้ซื้อตามที่อยู่ที่ผู้ซื้อระบุไว้ จะเห็นได้ว่า ใบสั่งยานั้นไม่จำกัดว่าต้องเป็นใบสั่งยาที่อยู่ในรูปของกระดาษเพียงอย่างเดียวแล้ว ในปัจจุบันมี “ใบสั่งยาทางอิเล็กทรอนิกส์” ที่หมายถึง ใบสั่งยาที่สร้าง จัดทำหรือจัดเก็บด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ มีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signatures) กำกับ และส่งผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใบสั่งยาทางอิเล็กทรอนิกส์มีหลักตามพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ รับรองสถานะทางกฎหมายไว้ กล่าวคือ ใบสั่งยาทางอิเล็กทรอนิกส์ถือว่าเป็นหนังสือหรือเอกสารเช่นเดียวกับใบสั่งยาปกติธรรมดา ตามบทบัญญัติที่ให้การยอมรับว่าธุรกรรมที่ทำโดยใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นธุรกรรมที่ทำเป็นหนังสือหรือเอกสารแล้วซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ มาตรา 8 และการลงลายมือชื่อของสัตวแพทย์ในใบสั่งยานั้น ก็มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มีผลทางกฎหมายเช่นเดียวกับลายมือชื่อปกติธรรมดาซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ มาตรา 9¹¹ ใบสั่งยาทางอิเล็กทรอนิกส์จึงถือว่ามีความน่าเชื่อถือ (Reliability) ในระดับที่ไม่ต่างจากใบสั่งยาแบบดั้งเดิมแต่อย่างใด ดังนั้นจึงเห็นว่า ยาเสพติดที่เป็นยา

¹¹ พินัย ฌ นคร, กฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในยุคดิจิทัล, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), น. 238.

ควบคุมพิเศษซึ่งต้องใช้ใบสั่งยาจากสัตว์แพทย์ก็สามารถขายออนไลน์ได้หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

(2) ปัญหาการกำหนดนิยามสถานที่ขายยาสัตว์

พระราชบัญญัติยาฯ มาตรา 19 (1) ได้กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ขายยาสัตว์ในประเภทยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต โดยสถานที่ขายยาสัตว์นั้นต้องเป็นไปตามหลักวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (Good Pharmacy Practice; GPP) ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่ามาตรา 19 (1) นี้อาจยังคงมีปัญหาในการตีความอยู่บ้าง และการปรับใช้กฎหมายในข้อนี้อาจมีความไม่เหมาะสมกับการซื้อขายยาสัตว์ออนไลน์ซึ่งเป็นการทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากพระราชบัญญัติยาฯ เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการในการควบคุมการขายยาสัตว์ แต่ในมาตรา 19 (1) ซึ่งมีเนื้อหาที่ถูกนำมาบังคับใช้ในการควบคุมการขายยาสัตว์ออนไลน์กลับไม่ได้บัญญัติเนื้อหาที่ชัดเจนเพียงพอ เพราะถ้อยคำไม่ได้บัญญัติชัดเจนเช่นว่า “ห้ามมิให้ขายยาสัตว์ออนไลน์” หรือ “ห้ามมิให้ขายยาสัตว์ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อผู้บริโภคโดยตรง” หรือถ้อยคำอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน แต่บังคับใช้กฎหมายโดยถือว่าการขายยาสัตว์ออนไลน์เป็นการขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ดังนั้นจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าคำว่า “นอกสถานที่” นั้นมีความหมาย (Meaning) อย่างไรและขอบเขต (Scope) เพียงใด เพราะ “ซื้อขายเป็นสัญญา” อันเป็นผลมาจากความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453¹² สำหรับคำว่า “สัญญา” นั้นหมายถึง การที่บุคคลฝ่ายหนึ่งทำคำเสนอ (Offer) และบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งได้ทำคำสนอง (Acceptance) ตอบรับจนสอดคล้องต้องกันก่อให้เกิดสัญญาขึ้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องการก่อให้เกิดสัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ อันจะทำให้ทราบได้ว่าสถานที่ที่สัญญาซื้อขายยาสัตว์ออนไลน์นั้นเกิดเป็นสถานที่ใด เป็นไปได้หรือไม่ว่าการขายยาสัตว์ออนไลน์แต่ละรูปแบบอาจมีสถานที่เกิดสัญญาในลักษณะเดียวกันหรือแตกต่างกัน และหากมีกรณีเมื่อพิจารณาแล้วปรากฏว่าสัญญาซื้อขายยาสัตว์ออนไลน์รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเกิดขึ้น “ในสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตจะถือว่าต้องห้ามตามมาตรานี้หรือไม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเมื่อพิจารณาถึงวิธีการขายยาสัตว์ออนไลน์ในปัจจุบันประกอบกับลักษณะของการแสดงเจตนาทางออนไลน์แล้ว สามารถแยกการขายยาสัตว์ออนไลน์ออกได้เป็น 2 แบบหลัก ได้แก่ การขายยาสัตว์ผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time และการขายยาสัตว์ผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time ฉะนั้นหากตีความมาตรา 19 (1) อย่างที่ใช้บังคับในปัจจุบันแล้ว ย่อมหมายความว่าขายยาสัตว์ออนไลน์ทั้งสองแบบนี้เป็นการขายยาสัตว์ “นอกสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตไปเสียทั้งหมด

จากการศึกษาพบว่า ในกฎหมายไทยสาระสำคัญของสัญญาซื้อขายคือการโอนกรรมสิทธิ์ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 เน้นเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ (Transfert de propriété) เป็น

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 453 “อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย”

สำคัญ ถ้าไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สัญญานั้นก็ไม่ใช่สัญญาซื้อขาย การโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายไทยเป็นการโอนไปโดยอำนาจแห่งกฎหมายจึงรวดเร็วมาก เพราะปกติเพียงแค่ตกลงคำทำสัญญากันเสร็จกรรมสิทธิ์ก็โอนไปแล้วตามมาตรา 458¹³

ทางทฤษฎีถือว่าระบบการโอนกรรมสิทธิ์มี 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ ระบบสัญญาเดี่ยวและระบบสัญญาคู่ ระบบสัญญาเดี่ยว (One agreement system) ถือหลักกฎหมายโรมันเรื่อง solo consensus กล่าวคือ การเกิดขึ้นของสัญญามีผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันเป็นวัตถุของสัญญาโอนไปทันที โดยไม่ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สิน นักนิติศาสตร์ถือว่าระบบสัญญาเดี่ยวนี้ สัญญาที่เกิดขึ้นก่อตั้งทั้งบุคคลสิทธิ (สัญญาระหว่างคู่กรณี) (Un droit personel) และทรัพย์สินสิทธิ (สิทธิเหนือทรัพย์สิน) (Un droit réel) พร้อมกัน กฎหมายลักษณะซื้อขายของอังกฤษ แคนาดา อิตาลี ออสเตรีย สหรัฐอเมริกา อินเดีย ฝรั่งเศส และไทยถือหลักนี้ดังที่ปรากฏในมาตรา 458¹⁴

ระบบสัญญาคู่ (Two agreement system) ถือหลักกฎหมายโรมันเรื่อง tradition กล่าวคือ ถือว่าการโอนกรรมสิทธิ์เป็นคนละเรื่องกับสัญญาและหนี้ สัญญามีผลเพียงก่อตั้งบุคคลสิทธิขึ้นระหว่างคู่กรณีเท่านั้น ส่วนกรรมสิทธิ์นั้นจะโอนไปต่อเมื่อมีการทำนิติกรรมอีกชั้นหนึ่งตามมาคือการตกลงและส่งมอบทรัพย์สิน (traditionibus et usucapionebus dominia rerum, non nudis pactis, transferuntur) แม้ว่าสัญญาจะซื้อขายจะเกิดขึ้นโดยไม่สมบูรณ์ แต่ถ้ามีการแสดงเจตนาทำนิติกรรมส่งมอบและมีการส่งมอบจริง ๆ แล้วกรรมสิทธิ์ก็โอนไปได้ ดังที่เรียกกันในกฎหมายเยอรมันว่า “Abstrakte Rechtsgeschäfte” (นิติกรรมลอย) ประเทศที่ใช้ระบบนี้คือ เยอรมัน ญี่ปุ่น สเปน เนเธอร์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ และฟิลิปปินส์¹⁵

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อไทยใช้ระบบสัญญาเดี่ยว โดยถือตามกฎหมายอังกฤษและกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งถือการเกิดขึ้นของสัญญาเป็นสาระสำคัญในการโอนกรรมสิทธิ์ ไม่ใช่ถือการส่งมอบตามกฎหมายเยอรมันแล้ว การส่งมอบเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขายตามสัญญาซื้อขายที่เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น ฉะนั้นการขายยาเสพติดนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ในทางวิชาการกฎหมายไทยจึงควรตีความว่า สัญญาซื้อขายยาเสพติดเกิดนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความคลุมเครือ (Ambiguity) ของคำว่า “นอกสถานที่” ในมาตรา 19 (1) อาจเกิดปัญหาตอนปรับใช้ว่ามีความหมายแค่ไหน มีปัญหาต้องตีความว่ามีความหมายเช่นไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ฝ่าฝืนมาตรา 19 ต้องระวางโทษปรับตามมาตรา 102 ซึ่งปรับเป็นโทษทางอาญารฐานหนึ่ง จึงย่อมต้องใช้ความระมัดระวังในการลงโทษเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกลงโทษด้วย บทบัญญัติที่นำมาใช้ในการลงโทษจึงต้องเป็นบทบัญญัติโดยชัดแจ้งละเอียดและชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนผู้อยู่ภายใต้การใช้บังคับกฎหมายจะได้รับความเป็นธรรม ถ้อยคำหรือข้อความที่ไม่ชัดเจน กำกวมหรืออาจแปลได้หลายทางเช่นนี้ ผู้กระทำความผิดอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 458 “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน”

¹⁴ วิษณุ เครืองาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2549), น. 173.

¹⁵ วิษณุ เครืองาม, เรื่องเดียวกัน, น. 173.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวควรตั้งข้อสังเกตทั้งในเชิงหลักการและวิธีการตีความกฎหมาย ซึ่งจะได้พิจารณาตามประเด็นดังนี้

ก. การตีความคำว่า “นอกสถานที่” ในการขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time

การขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time คือ การที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสำหรับสนทนาระหว่างกันโดยเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอยู่ ณ ขณะนั้นในการทำสัญญาซื้อขายยาเสพติดในกรณีนี้เป็นการแสดงเจตนาผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time ซึ่งหมายถึง การติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ที่ผู้รับการแสดงเจตนาสามารถรับการแสดงเจตนาได้ทันทีในเวลาจริง เช่นในรูปของ Skype, FaceTime หรือ Chat Room

ตามหลักทั่วไปสัญญาจะเกิดขึ้นได้โดยการแลกเปลี่ยนเจตนา ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา ที่เรารู้จักกันในรูปของคำเสนอหรือคำสนองที่ต้องตรงกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงการแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาของคู่สัญญาเสียก่อนเป็นลำดับแรก นอกจากนี้เรายังสามารถทำคำเสนอคำสนองในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ตามมาตรา 13 พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ดังนั้นการทำคำเสนอและการทำคำสนองจึงอาจทำได้ในรูปของวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ตามนิยามในมาตรา 4 และเมื่อคำเสนอคำสนองนั้นต้องตรงกันจะเกิดสัญญาในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

โดยในพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ มิได้บัญญัติถึงเรื่องการแสดงเจตนาไว้ การที่จะวิเคราะห์ว่าการแสดงเจตนาผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time นั้นเป็นการแสดงเจตนาประเภทใดและจะมีผลเมื่อใด จึงต้องกลับไปพิจารณาหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และเมื่อวิเคราะห์ดูแล้วควรจะต้องปรับใช้ตามหลักการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าตามมาตรา 168¹⁶ ซึ่งผู้ส่งและผู้รับการแสดงเจตนาสามารถที่จะติดต่อหรือทำความเข้าใจเจตนาได้ทันทีโดยไม่มีระยะเวลาคั่นกลางระหว่างการแสดงเจตนาของอีกฝ่าย จะเห็นได้ว่า สัญญาซื้อขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time เป็นสัญญาที่ทำระหว่างบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าตามมาตรา 356¹⁷ กำหนดให้การทำคำเสนอต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าจะต้องมีการสนองรับทันทีในเวลาและในสถานที่นั้น เพราะฉะนั้นเมื่อผู้รับคำเสนอที่อยู่เฉพาะหน้า “ทราบ” ถึงคำเสนอแล้วตอบรับคำเสนอนั้นทันที สัญญาก็เกิดขึ้นได้ในขณะนั้นทันทีที่ผู้เสนอ “ได้ทราบ” ถึงคำเสนอนั้นนั่นเอง

สถานที่ที่สัญญาซื้อขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time เกิด ตามหลักทั่วไปสถานที่ที่สัญญาเกิดคือ สถานที่ที่ผู้ทำคำเสนอได้รับคำสนองที่ถูกต้องตรงกัน จึงจำต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติในพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ที่ได้ระบุกฎเกณฑ์ในเรื่องสถานที่ที่มีการส่งหรือรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้สามารถชี้เฉพาะถึงสถานที่ที่สัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยสถานที่ในการส่งและการรับ

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 168 “การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามิผลนับแต่ผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบการแสดงเจตนา นั้น ความข้อนี้ให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลหนึ่งแสดงเจตนาไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งโดยทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่นซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน”

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 356 “คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำเสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

แสดงเจตนาออนไลน์ตามมาตรา 24 วรรคแรก บัญญัติว่า “การส่งหรือรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าได้ส่ง ณ ที่ทำการงานของผู้ส่งข้อมูล หรือได้รับ ณ ที่ทำการงานของผู้รับข้อมูล แล้วแต่กรณี” โดยสถานที่ทำการงานของผู้ส่งและผู้รับข้อมูลจะเป็นหลักทั่วไปในการกำหนดสถานที่ที่ส่งและรับข้อมูล การที่กำหนดให้สถานที่ในการรับหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นสถานที่ทางกายภาพที่แน่นอน ไม่ใช่สถานที่ในระบบอินเทอร์เน็ตที่แท้จริงเพื่อตัดปัญหาความยุ่งยากที่จะตามมาในเรื่องการพิสูจน์พยานหลักฐาน หรือตัวบ่งชี้ว่าสถานที่ที่มีการรับหรือการส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่แท้จริงอยู่ที่ใด เพราะในโลกปัจจุบันมีสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตที่สามารถเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ตได้ในแทบทุกสถานที่ทั่วโลก

ตัวอย่างเช่น ก. อยู่ที่บ้านของตน ข. เป็นสัตวแพทย์อยู่ที่ร้านขายยาสัตว์ ทั้งสองสนทนากันผ่านแอปพลิเคชัน FaceTime ก. ปรีกษา ข. เกี่ยวกับอาการป่วยของสุนัขของตน ข. ทำการวินิจฉัยโรคและจัดยา จากนั้นส่งยาไปยัง ก. ตามที่อยู่ ปัญหาคือ กรณีนี้สัญญาซื้อขายยาสัตว์เกิดขึ้น ณ สถานที่ใด และเป็นการขายยาสัตว์ “นอกสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตหรือไม่

วิเคราะห์ได้ว่า เป็นกรณีที่ ข. เสนอขายยาสัตว์ให้กับ ก. ก. ตกลงซื้อทันที เช่นนี้สัญญาเกิดที่ร้านของ ข. เพราะเป็นจุดที่ ข. “ได้ทราบ” ถึงคำสนองของ ก. จะเห็นได้ว่า สถานที่ที่สัญญาซื้อขายยาสัตว์ดังกล่าวเกิดคือ ร้านขายยาสัตว์ของ ข. โดยที่ ก. ไม่ได้เดินทางมาที่ร้านเลือกซื้อยาและชำระเงินที่นั่นแต่ประการใด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สัญญาซื้อขายยาสัตว์ผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time จึงอาจเป็นกรณีที่สัญญาซื้อขายยาสัตว์เกิด “ในสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตได้

ข. การตีความคำว่า “นอกสถานที่” ในการขายยาสัตว์ผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time

การขายยาสัตว์ผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time คือ การที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสำหรับส่งข้อความถึงกันโดยเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ในกรณีนี้เป็นการแสดงเจตนาผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time ซึ่งผู้รับการแสดงเจตนาจะไม่ได้รับการแสดงเจตนาทันทีในเวลาจริงกับที่ผู้แสดงเจตนาได้แสดงออกไป เช่น การส่งข้อความทาง E-mail

การแสดงเจตนาผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time ก็ได้มีการบัญญัติขึ้นในพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ว่าเป็นการแสดงเจตนาประเภทใด การที่จะทราบว่าผู้รับการแสดงเจตนาได้รับ การแสดงเจตนาดังกล่าวเมื่อใด จึงต้องพิจารณาจากหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เช่นกัน และเมื่อพิจารณาแล้วเห็นควรจะต้องนำหลักการในมาตรา 169¹⁸ ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่าง โดยระยะทางมาปรับใช้ ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้แสดงเจตนาและผู้รับการแสดงเจตนาเมื่อจะติดต่อสื่อสารแสดงเจตนา กันจะต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งถึงจะทำความเข้าใจได้ ไม่สามารถทำความเข้าใจเจตนาที่กันันทันที กฎหมายให้ถือว่ามิผลนับแต่เวลาที่มีการแสดงเจตนา “ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา”

¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 169 “การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามิผลนับแต่เวลาที่มีการแสดงเจตนาขึ้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา...”

สถานที่ที่สัญญาซื้อขายยาเสพติดออนไลน์แบบ Non-Real Time เกิด สัญญาที่ทำระหว่างบุคคลซึ่งไม่อยู่เฉพาะหน้าหรือที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 361¹⁹ มาใช้คำเดิมที่ว่าบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง มาตรา 361 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้สัญญาเกิดเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอซึ่งเป็นหลักทั่วไปสำหรับการเกิดสัญญาโดยชัดแจ้ง เพราะฉะนั้นคำสนองไปถึงผู้เสนอเมื่อใด สัญญาเกิดเมื่อนั้นและในสถานที่นั้น

ตัวอย่างเช่น ก. อยู่ที่ขอนแก่นต้องการจะซื้อยาเสพติดจาก ข. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ จึงส่งอีเมลไปหา ข. เพื่อขอซื้อยาเสพติด ข. ตกลงที่จะขายโดยส่งอีเมลกลับไปยัง ก. เช่นนี้สัญญาเกิดที่บ้านของ ก. ที่ขอนแก่นเมื่อ ก. ได้รับอีเมล เพราะเป็นจุดช่วงเวลา คำสนองได้ตรงตามคำเสนอแล้ว

นอกจากนี้ ยังมีกรณีการขายยาเสพติดออนไลน์แบบเสนอขายผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน คือการที่ผู้ขายนำเสนอสินค้าบนเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน ผู้ซื้อจะได้พิจารณาลักษณะของสินค้าผ่านหน้าจอตามรูปหรือข้อความโฆษณาที่ผู้ขายอัปโหลดไว้เพื่อดึงดูดใจในการกดสั่งซื้อ

มาตรา 13/1 พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 ว่า การทำคำเสนอขายสินค้าบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแก่บุคคลทั่วไปที่ใช้ระบบข้อมูลนั้นสามารถเข้าถึงได้ หรือการเสนอโดยให้ระบบข้อมูลสามารถตอบโต้ได้โดยอัตโนมัติ เป็นเพียงคำเชิญชวนให้ทำคำเสนอ เว้นแต่การเสนอเพื่อทำสัญญาระบุไว้โดยแจ้งชัดถึงเจตนาของบุคคลที่ทำการเสนอที่จะผูกพันหากมีการสนองรับ ซึ่งผลของการเป็นเพียงคำเชิญชวนหรือคำเชื้อเชิญให้ทำคำเสนอจึงหมายความว่า บุคคลที่เข้าไปซื้อสินค้าจะเป็นผู้ทำคำเสนอ จึงต้องมีการตอบรับอีกครั้งหนึ่งเป็นคำสนองสัญญาจึงจะเกิด แต่ถ้าบุคคลที่ทำการเสนอมีเจตนาชัดแจ้งที่จะผูกพันเป็นคำเสนอ การแสดงเจตนาของผู้ซื้อจึงเป็นคำสนอง ดังนั้นการเกิดสัญญาซื้อขายยาเสพติดออนไลน์แบบเสนอขายผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันจะต้องนำหลักการในมาตรา 169 ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางมาปรับใช้ ในกรณีนี้เมื่อผู้ขายเป็นผู้ทำคำเชิญชวนให้ทำคำเสนอ ผู้ซื้อเป็นผู้ทำคำเสนอ สัญญาจึงเกิดเมื่อคำสนองของผู้ขายได้ตรงตามคำเสนอของผู้ซื้อ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของสัญญาซื้อขายยาเสพติดออนไลน์แบบ Non-Real Time

ตัวอย่าง ก. อยู่ที่ขอนแก่นต้องการจะซื้อยาเสพติดชนิดหนึ่ง จึงค้นหานั้นผ่านแอปพลิเคชัน พบขายนั้นในร้านค้าของ ข. ซึ่งเปิดบนแอปพลิเคชันนั้น การที่ ก. กด “ซื้อสินค้า” เป็นการทำคำเสนอ เมื่อ ข. ขายคำสนอง “ไปถึง” ก. สัญญาจึงเกิด ณ จุดที่คำสนองได้ตรงตามคำเสนอ ในเมื่อเกิดในแอปพลิเคชันเช่นนี้ จึงยึดเอาสถานที่ที่ผู้ทำคำเสนอเป็นสำคัญ ในกรณีนี้สัญญาได้เกิดที่บ้านของ ก. ที่ขอนแก่น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สัญญาซื้อขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Non-Real Time จึงเป็นกรณีที่สัญญาซื้อขายยาเสพติดเกิด “นอกสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นปัญหาการตีความเนื้อหาในพระราชบัญญัติฯ มาตรา 19 (1) ในการควบคุมการขายยาเสพติดออนไลน์ จะเห็นได้ว่า ในกรณีการขายยาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์แบบ Real Time อาจตีความได้ว่าเป็นกรณีที่สัญญาซื้อขายยาเสพติดเกิด “ในสถานที่” ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต จึงเกิดปัญหาข้อ

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 361 “อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ”

โต้แย้งขึ้นได้ว่าจะตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 19 (1) หรือไม่ ซึ่งเมื่อได้เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษแล้ว จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศเป็นประเทศที่อนุญาตให้มีการขายยาสัตว์ออนไลน์ได้ โดยในกฎหมายที่เกี่ยวข้องใช้คำว่า “ขายยาสัตว์ออนไลน์” หรือ “ขายยาสัตว์ผ่านอินเทอร์เน็ต”²⁰ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ชัดเจนปราศจากข้อสงสัยให้ต้องตีความดังเช่นในกฎหมายไทย

นอกจากนี้ ในเรื่องเจตนารมณ์ของกฎหมายในการควบคุมสถานที่ขายยาสัตว์ วัตถุประสงค์ในการห้ามขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต เนื่องจากยาสัตว์ไม่ใช่สินค้าทั่วไป มีทั้งประโยชน์หรือให้โทษ หากใช้ไม่ถูกต้องหรือได้รับยาที่ไม่เหมาะสมกับโรค การซื้อจึงต้องได้รับคำแนะนำที่ถูกต้องและเพียงพอจากผู้ประกอบวิชาชีพโดยตรง ณ สถานที่ขายยาสัตว์ที่ตั้งเป็นหลักแหล่ง เพื่อให้มั่นใจได้ว่ายาสัตว์ที่ได้รับนั้นเป็นยาที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนเพื่อใช้ในสัตว์และสามารถขายในร้านยาได้ ไม่ใช่ยาที่ห้ามขาย เช่น ยาปลอม ยาผิดมาตรฐาน ยาเสื่อมคุณภาพ ยาไม่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยา ยาที่ทะเบียนตำรับยาถูกยกเลิก หรือ ยาที่ถูกเพิกถอนทะเบียนตำรับยา และยาสัตว์นั้นถูกเก็บรักษาและแยกเก็บโดยผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด หน่วยงานรัฐสามารถตรวจสอบสถานที่นั้นได้โดยง่ายว่ามีพื้นที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสมเพียงพอกับการประกอบกิจการที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางด้านสุขภาพของผู้บริโภคตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงหรือไม่อย่างไร เพื่อมิให้ส่งผลกระทบเชิงลบตามมา อาทิ การเกิดเชื้อจุลชีพดื้อยา โรคสัตว์สู่คน หรือการนำยาสัตว์ไปใช้ในทางที่ผิด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติฯ คือ เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการใช้ยาให้มีประสิทธิภาพและสามารถรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่ระบบออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนในสังคมแล้ว การห้ามขายยาสัตว์ออนไลน์จึงเป็นการจำกัดโอกาสในการเข้าถึงยารักษาสัตว์ ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังสถานที่ขายยาสัตว์ และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในยุคปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อยาสัตว์ถูกส่งมอบภายใต้การควบคุมของผู้ประกอบวิชาชีพจากสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตแล้ว ก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้โดยไม่ต้องมีการส่งมอบโดยผู้ซื้อมารับมอบเอง ณ สถานที่ขายยาสัตว์ วิธีส่งมอบโดยผู้ขายส่งยาสัตว์จากสถานที่ขายไปถึงผู้ซื้อที่บ้านก็อาจทำได้โดยอาศัยผู้ให้บริการขนส่ง (Logistics) ฉะนั้นการห้ามขายยาสัตว์นอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต จึงไม่ควรตีความว่าการส่งมอบยาสัตว์จะต้องดำเนินการภายในร้านขายยาสัตว์ที่ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น เพราะนอกจากจะไม่สอดคล้องกับหลักเรื่องการเกิดสัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แล้ว ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ ที่ต้องการให้กฎหมายฉบับนี้สามารถรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อีกด้วย

²⁰ Veterinary Medicines Directorate, Op. cit.

(3) ปัญหาการระบุตัวตนของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ

ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ คือ สัตวแพทย์ (สัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง หรือสัตวแพทย์ชั้นสอง จะมีความแตกต่างกัน ตรงที่สัตวแพทย์ชั้นสองไม่สามารถขายยาควบคุมพิเศษได้) หรือเภสัชกร และต้องประจำอยู่ ณ สถานที่ขายยา สัตว์นั้นตลอดเวลาที่เปิดทำการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ซื้อยา สัตว์ ให้ได้รับคำปรึกษา การสอบถามอาการเบื้องต้น และข้อมูลอื่น ๆ ก่อนมีการขายยา เพื่อให้มั่นใจได้ว่าได้รับยาที่ ถูกต้องและในปริมาณที่เหมาะสม แต่สำหรับการขายยาสัตว์ออนไลน์ยังไม่มีกลไกและระบบที่ชัดเจนให้ผู้มี หน้าที่ปฏิบัติการยืนยันตัวตนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้คำปรึกษาผ่านทางออนไลน์แก่ผู้ซื้อเสมือนว่าได้ให้ คำปรึกษาโดยตรงได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้ศึกษาแนวทางการอนุญาตขายยาสัตว์ ออนไลน์ของต่างประเทศพบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีเว็บไซต์ที่ช่วยตรวจสอบร้านขายยาสัตว์ออนไลน์ว่า ร้านดังกล่าวมีการลงทะเบียนระบุตัวผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณสมบัติที่จะขายยาสัตว์ได้อย่างถูกต้องหรือไม่ สำหรับในประเทศอังกฤษ ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ว่าร้านขายยาสัตว์ออนไลน์ร้านใดเป็น “ร้านขาย ยาสัตว์ทางอินเทอร์เน็ตที่ได้รับการรับรอง” (Accredited internet retailer scheme; AIRS) โดยคณะกรรมการกำกับดูแลยาสัตว์ (Veterinary Medicines Directorate; VMD) ซึ่งมีการกำหนดให้ผู้ขาย ต้องเป็นสัตวแพทย์ เภสัชกร หรือผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม (Suitably Qualified Person; SQP) โดยทำการ ตรวจสอบได้โดยง่ายผ่านทางโลโก้ AIRS (The VMD AIRS logo) ที่อยู่บนหน้าเว็บไซต์ของร้านขายยาสัตว์นั้น²¹ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าอาจนำวิธีการเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางกับประเทศไทยได้

นอกจากนี้ยังเห็นควรว่า หากประเทศไทยปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้เอื้ออำนวยกับระบบ การแพทย์ทางไกล (Telemedicine) ให้สามารถพบ สอบถามและปรึกษาบุคลากรทางการแพทย์ผ่านทางวิดีโอ แบบซึ่งหน้า และนำเอาระบบดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการขายยาสัตว์ออนไลน์ จะทำให้เกิด ประสิทธิภาพและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคจะได้รับข้อมูล คำแนะนำและ ข้อควรระวังในการใช้ยาจากผู้ประกอบการวิชาชีพโดยตรง ในส่วนของความน่าเชื่อถือถือว่าผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการที่ ขายยาสัตว์เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพจริงตามนั้นหรือไม่ ทั้งในกฎหมายแม่แบบของคณะกรรมการการค้า ระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติว่าด้วยพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ค.ศ. 1996 (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce 1996) และพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ต่างก็กำหนดให้ลายมือชื่อ อิเล็กทรอนิกส์มีผลทางกฎหมายเช่นเดียวกับลายมือชื่อปกติธรรมดา โดยวางข้อกำหนดขั้นต่ำไว้ 2 ประการ ประการแรก ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวบุคคลที่ใช้ลายมือชื่อนั้นได้ และแสดงได้ ว่าบุคคลนั้นเห็นชอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น เป็นการแสดงตัวตน (Identification) หรือการยืนยันตัวตน (Authentication) นั่นเอง ประการที่สอง วิธีการที่สร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องเชื่อถือได้ โดยเหมาะสม กับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น สำหรับลักษณะและรูปแบบของลายมือชื่อ อิเล็กทรอนิกส์ วิธีการสร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน เช่น การใช้รหัสประจำตัว (Person

²¹ Veterinary Medicines Directorate, ibid.

Identification Number; PIN) การใช้สมาร์ทการ์ด (Smart Card) การใช้ปากกาอิเล็กทรอนิกส์เขียนลายมือ ชี้อลงบนหน้าจอสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตหรือบนแป้นพิมพ์ (Digital Pad) ของคอมพิวเตอร์ การสแกนใบหน้า (Face Geometry) การสแกนลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) การสแกนลายฝ่ามือ (Palmprint) การสแกนลายม่านตา (Retinal Pattern) หรือการใช้เสียงพูด (Voiceprint) เป็นต้น²²

(4) ปัญหาการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์

โดยทั่วไปแล้วยาสัตว์นั้นเจ้าของสัตว์จะซื้อเพื่อนำไปใช้รักษาสัตว์ที่เจ็บป่วย บาดเจ็บ หรือเป็นโรค อย่างไรก็ตาม ยังมีการซื้อยาสัตว์เพื่อนำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น วางยาเพื่อกระทำความผิดในทางเพศ หรือเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยวางยาสัตว์ผสมในเครื่องดื่มให้เหยื่อกินดังที่เคยเป็นข่าวในประเทศไทย เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2556 มีข่าวมิฉฉาชีพนายาสลบสำหรับสัตว์ที่ชื่อ ไชลาซีน (Xylazine) มาผสมในเครื่องดื่มเพื่อให้ผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งรับประทานจนหมดสติและขโมยทรัพย์สินไป ซึ่งไชลาซีนเป็นยาน้ำใส หรือเป็นยาผงสำหรับผสมฉีด เมื่อใส่ลงไปในเครื่องดื่มแล้วจะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งสี ความขุ่นและกลิ่นของเครื่องดื่ม ทำให้มิฉฉาชีพนำไปใช้กระทำการในลักษณะนี้²³ อีกกรณีเมื่อปี พ.ศ. 2563 มีข่าวหนุ่มนักวิ่งถูกวางยาผ่านขวดน้ำที่วางทิ้งไว้ขณะออกกำลังกายที่สวนสาธารณะในศาลากลางจังหวัดนนทบุรี จนเกิดอาการคลื่นไส้ ตาแดง ได้มีการนำขวดน้ำดังกล่าวไปตรวจหาสารเคมี ผลตรวจพบสาร ไชลาซีนเช่นเดียวกันในตัวอย่างน้ำ²⁴ และในปี พ.ศ. 2565 มีข่าวเรื่องการรวบลูกจ้างสาวอดีตนักศึกษา มหาวิทยาลัย ใซยาสลับสัตว์ยี่ห้อ Zoletil 100 ซึ่งเป็นยาควบคุมพิเศษ มีลักษณะเป็นยาน้ำ วางยาเจ้าของร้านทองจนสลบ เพื่อขโมยสร้อยทองหนักรวม 5 บาท ก่อนหลบหนี สารภาพอ้างถูกแฟนทิ้ง และต้องการเงินไปเลี้ยงลูกในท้อง²⁵

เมื่อมองจากสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยเกี่ยวกับปัญหาเรื่องสุนัขและแมวจรจัดที่เป็นปัญหาใหญ่และเรื้อรัง อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ที่จะทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้อย่างชัดเจน ทำให้ใคร ๆ ก็สามารถอ้างตนกับสัตวแพทย์ได้ว่าเป็นเจ้าของสุนัขหรือแมวนั้น เพื่อให้ได้รับการจ่ายยาสัตว์แล้วนำยานัตถ์นั้นไปใช้ในทางที่ผิดได้โดยไม่ยากนัก แม้จะปรากฏร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่มีการเสนอให้คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561 โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงนำสัตว์มาขึ้นทะเบียนโดยต้องเสียค่าธรรมเนียม 450 บาทต่อสัตว์เลี้ยง

²² พินัย ณ นคร, เรื่องเดิม, น. 239-241.

²³ ระวัณมิฉฉาชีพนอม “สารไชลาซีน” ก่อนปลดทรัพย์, มติชน (13 ตุลาคม 2556), สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=277821>

²⁴ พบ “ไชลาซีน” ยาเสพติดในขวดน้ำดื่ม ที่นักวิ่งวางไว้ตอนวิ่งในสวนสาธารณะ, เว็รคพอยท์ (25 มิถุนายน 2563), สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://workpointtoday.com/poison-2/>

²⁵ วางยา 2 แม่ลูก ฅกร้านทอง 5 บาท ผีมือลูกจ้างสาวตั้งท้อง, ไทยรัฐ (27 มีนาคม 2565), สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2351680>

1 ตัว แต่ก็ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในกลุ่มผู้เป็นเจ้าของสุนัขและแมวซึ่งเห็นว่าร่างฯ ที่เสนอก่อให้เกิดภาระกับประชาชนมากเกินไป และคณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำร่างฯ ดังกล่าวกลับไปพิจารณาทบทวนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม ทำให้การขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยงในประเทศไทยจึงยังคงไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้ศึกษาแนวทางการระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษพบว่า เมืองชิคาโก รัฐอิลลินอยส์ เป็นเมืองที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสุนัขที่จริงจังและเข้มงวดที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกฎหมายหลักที่ใช้คือ The Chicago Code ซึ่งกำหนดให้สุนัขทุกตัวในเมืองที่มีอายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไปต้องไปจดทะเบียน ผังไมโครชิป และซื้อประกันสุขภาพให้สุนัข หากสุนัขสร้างปัญหาที่มีมาตรการลงโทษเจ้าของสุนัขด้วยการปรับเงินจำนวนมาก และมีการจัดการกับสุนัขที่ไม่มีเจ้าของด้วยวิธีที่เด็ดขาด โดยการจับและส่งไปอยู่ใน Chicago Animal Care and Control หลักการแรกทีเฝ้าระวังคือ การทำหมันให้สัตว์เลี้ยง ซึ่งทางเมืองก็มีนโยบายการทำหมันให้สัตว์ในราคาที่ไม่แพง หากสุนัขเกิดมาแล้วเจ้าของเลี้ยงไม่ไหว ขั้นแรกจะประกาศหาผู้ที่ต้องการจะรับอุปการะ ถ้าไม่สามารถหาใครมาเลี้ยงได้ สุนัขเกิดใหม่เหล่านั้นจะต้องถูกรมแก๊สหรือไม่ก็ถูกฉีดยาให้ตายอย่างสงบเพื่อช่วยลดภาระและไม่ให้มีการแพร่ขยายพันธุ์ของสุนัขจรจัด²⁶

ประเทศอังกฤษมีบทบัญญัติการควบคุมสุนัขโดยไม่โครชิป ค.ศ. 2015 (The Microchipping of Dogs (England) Regulation 2015) กำหนดให้เจ้าของสุนัขต้องนำสุนัขมารับการฝังไมโครชิป ยกเว้นสุนัขที่ได้รับการรับรองจากสัตวแพทย์ว่าไม่ควรได้รับการฝังไมโครชิป เนื่องจากเหตุผลทางสุขภาพของตัวสุนัขนั้น โดยไมโครชิปจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO และต้องมีการระบุรหัสของผู้ผลิตไมโครชิป ข้อมูลที่บันทึกไว้ในไมโครชิปต้องมีรายละเอียดครบถ้วน เช่น ชื่อเต็ม ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของเจ้าของสุนัข, สายพันธุ์ รหัสประจำตัว สีสัน เพศ วันเกิดของสุนัข และหมายเลขไมโครชิป เป็นต้น หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและได้รับบทลงโทษโดยการเสียค่าปรับตามแต่ละกรณี²⁷

จะเห็นได้ว่า ทั้งสองประเทศล้วนมีกฎหมายที่ทำให้สามารถระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้อย่างชัดเจน ทำให้สามารถทราบได้ว่าสัตว์โดยเฉพาะสุนัขและแมวมีผู้ใดเป็นเจ้าของหรืออยู่ในความดูแลขององค์กรใด ด้วยการกำหนดให้มีการนำสุนัขหรือแมวทุกตัวไปขึ้นทะเบียนกับทางเมือง และฝังไมโครชิปซึ่งระบุข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสัตว์นั้นไว้ หากไม่ปฏิบัติตามจะมีมาตรการลงโทษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าอาจนำกฎหมายของต่างประเทศเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางได้

²⁶ นภัทร ค. ว่าด้วยชีวิตหมา ๆ ในอเมริกาจะเป็นอย่างไรบ้างตามมาดูกัน, สืบค้นวันที่ 2 มิถุนายน 2565, จาก <https://dayinus.com/dog-life-usa/>

²⁷ พรรณวิภา วงศ์พานิช, มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเลี้ยงสุนัขสายพันธุ์ที่อาจเป็นอันตราย (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายและการจัดการ), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558), น. 90-92.

9. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อทำสัญญาซื้อขายสินค้า ซึ่งแตกต่างจากการทำสัญญาซื้อขายสินค้าในอดีต จึงมีการเร่งตรากฎหมายขึ้นมารองรับกับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์อยู่ตลอดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และเพื่อขจัดอุปสรรคหรือข้อขัดข้องทางกฎหมาย (Legal Obstacles) เนื่องจากบทบัญญัติที่มีอยู่เดิมนั้นไม่สามารถปรับใช้ให้เกิดผลได้อย่างถ่องแท้ในการทำธุรกรรมที่ใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยการขายออนไลน์นั้น หมายถึง การขายผ่านระบบที่สามารถเชื่อมโยงเข้าหากันและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยใช้อุปกรณ์สมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต เป็นต้น และให้ประโยชน์กับผู้ใช้งานไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบการสื่อสาร การซื้อขาย หรือการชำระเงิน

การขายยาเสพติดออนไลน์ในประเทศไทยนั้นไม่มีกฎหมายรองรับรูปแบบและวิธีการขายไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำกฎหมายที่ใช้บังคับกับการขายยาเสพติดโดยวิธีปกติมาใช้บังคับซึ่งก็คือพระราชบัญญัติยาฯ อย่างไรก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากฎหมายดังกล่าวร่างขึ้นโดยคำนึงและให้ความสำคัญกับคำว่ายาในฐานะที่เป็นยาสำหรับมนุษย์เป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่าที่ผ่านมากฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติที่เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการขายยาเสพติดออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ อาจจะเป็นเพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ทั้งการซื้อขายสินค้าออนไลน์เพิ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเฟื่องฟูของอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย (Social Media) อีกทั้งในทางปฏิบัติอาจยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายยาออนไลน์เป็นคดีเข้าสู่กระบวนการตามขั้นตอนของกฎหมายมากนัก แต่ต่อไปภายภาคหน้าซึ่งในยุคที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าการติดต่อสื่อสารจะไม่มีพรมแดนมาปิดกั้นอีกต่อไป จึงอาจเกิดปัญหาตามมาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามีการออกประกาศ เรื่อง การขายยาเสพติดออนไลน์ หรือโดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีข้อสำคัญดังต่อไปนี้

(1) ห้ามขายยาเสพติดออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อผู้บริโภคโดยตรง หรือเป็นการดำเนินการใด ๆ ในลักษณะการเชิญชวนให้ซื้อ การเสนอขายหรือการขายยาเสพติดต่อผู้บริโภคโดยตรงด้วยการตลาดในลักษณะของการสื่อสารข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ขายและผู้บริโภคซื้อขายได้โดยไม่ต้องพบกัน เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการบัญญัติให้ชัดแจ้ง แก้ไขปัญหาการตีความคำว่า “นอกสถานที่” ตามมาตรา 19 (1) พระราชบัญญัติยาฯ ที่ถูกนำมาบังคับใช้ในการควบคุมการขายยาเสพติดออนไลน์โดยถือว่าการขายยาเสพติดออนไลน์เป็นการขายยาเสพติดนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักการเกิดสัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แล้วอาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้งตามมาได้

(2) เพิ่มเติมประเภทของใบอนุญาตขายยาเสพติด โดยกำหนดให้มี “ใบอนุญาตขายยาเสพติดออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์”

(3) ผู้ขออนุญาตขายยาสัตว์ออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ต้องมีสถานที่ทางกายภาพที่แน่นอนเป็นสถานที่ขาย สถานที่นั้นต้องขออนุญาตและเป็นไปตามข้อกำหนดต่าง ๆ ในกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 โดยการขายยาสัตว์ออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ต้องขายจากสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต อันเป็นสถานประกอบการทางด้านสัตวแพทย์ที่ได้รับการรับรอง ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาและสภาวิชาชีพ

(4) ผู้ขออนุญาตขายยาสัตว์ออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีสัตวแพทย์หรือเภสัชกรเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการประจำอยู่ ณ สถานที่ขายตลอดเวลาที่เปิดทำการ และทำการยืนยันตัวตนทางอิเล็กทรอนิกส์เมื่อทำการขายยาสัตว์

(5) ในเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันของร้านขายยาสัตว์ออนไลน์หรือด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับใบอนุญาตจะต้องมีโลโก้ที่ทางสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาส่งให้ปรากฏอยู่ให้เห็นได้ชัด นอกจากนี้ อาจมีการกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เช่น QR Code เพื่อให้ผู้ซื้อสแกนตรวจสอบได้ว่าเป็นร้านที่ได้รับใบอนุญาตจริง มีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการที่ขายยาที่มีใบประกอบวิชาชีพจริง รวมถึงมีระบบการเก็บข้อมูลของผู้ขายและผู้ซื้อที่มีประสิทธิภาพเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและความเชื่อมั่นในการขายยาสัตว์ออนไลน์

นอกจากนี้ ยังเห็นควรออกประกาศที่มีข้อกำหนดให้สัตว์เลี้ยงต้องได้รับการฝังไมโครชิปและขึ้นทะเบียน หากสัตว์เลี้ยงไม่ได้รับการฝังไมโครชิปและขึ้นทะเบียน เจ้าของสัตว์เลี้ยงจะมีโทษตามกฎหมาย อีกทั้งยังเห็นควรให้มีการกำหนดอย่างชัดเจนในกฎหมายว่าค่าขึ้นทะเบียนสัตว์จะนำไปจัดตั้งกองทุนเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งจะช่วยลดแรงต่อต้านที่ว่า การเก็บค่าธรรมเนียมทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ และจะทำให้เกิดแรงจูงใจให้มีการนำสัตว์เลี้ยงมาขึ้นทะเบียนมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับมาตรฐานสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยง ส่งเสริมให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงมีความรับผิดชอบต่อสัตว์เลี้ยงของตน ช่วยควบคุมปริมาณและลดปัญหาสัตว์จรจัด และที่สำคัญและสอดคล้องกับการขายยาสัตว์ออนไลน์คือ เป็นการช่วยให้ระบุตัวตนของสัตว์และเจ้าของสัตว์ได้อย่างถูกต้องแน่ชัด ป้องกันการนำสัตว์จรจัดมาอ้างตนกับสัตวแพทย์ว่าเป็นเจ้าของสัตว์นั้นนั้น เพื่อให้ได้รับการจ่ายยาแล้วนำยานั้นไปใช้ในทางที่ผิดได้

บรรณานุกรม

- กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์. (2563). *การใช้การตีความกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กันธิชา รัตนารณภูวดล. (2565). *การจำหน่ายยาแผนปัจจุบันผ่านระบบออนไลน์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510*. (รายงานการศึกษานิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่นวิทยาเขตหนองคาย).
- จิต เศรษฐบุตร. (2551). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีระวัฒน์. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นภัทร ค. (2560). ว่าด้วยชีวิตหมา ๆ ในอเมริกาจะเป็นอย่างไรบ้างตามมาดูกัน. สืบค้นวันที่ 2 มิถุนายน 2565, จาก <https://dayinus.com/dog-life-usa/>
- ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พรรณวิภา วงศ์พานิช. (2558). มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเลี้ยงสุนัขสายพันธุ์ที่อาจเป็นอันตราย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายและการจัดการ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- พินัย ณ นคร. (2561). กฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2549). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2564). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ศศิ เจริญพจน์. (2560). การพัฒนาระบบควบคุมยาสัตว์ วัตถุอันตราย (ผลิตภัณฑ์ฆ่าเชื้อ) และเชื้อดื้อยาในการเลี้ยงสัตว์. กรมปศุสัตว์.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). ปัญหาเกี่ยวกับการใช้บังคับของพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. สืบค้นวันที่ 16 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.kpi.ac.th/media/pdf/book/e-book>
- สำนักข่าวคมชัดลึก. (23 มกราคม 2562). ไทย “สุนัข-แมว” จรจัดฝูง 5 ล้านตัวอีก 20 ปี. *คมชัดลึก*. สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.komchadluek.net/news/359978>
- สำนักข่าวฐานเศรษฐกิจ. (8 เมษายน 2565). เปิดตัว “MyFriend” แอปฯ ดูแลสัตว์เลี้ยงครบวงจรแห่งแรกในไทย. *ฐานเศรษฐกิจ*. สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thansettakij.com/tech/520635>
- สำนักข่าวไทยรัฐ. (27 มีนาคม 2565). วางยา 2 แม่ลูก ฉกรรจ์ทอง 5 บาท ฝีมือลูกจ้างสาวตั้งท้อง. *ไทยรัฐ*. สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2351680>
- สำนักข่าวมติชน. (13 ตุลาคม 2556). ระวังมิจฉาซีพอม “สารโซลาซีน” ก่อนปลดทรัพย์. *มติชน*. สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=277821>
- สำนักข่าวเวิร์คพอยท์. (25 มิถุนายน 2563). พบ “โซลาซีน” ยาสลบสัตว์ในขวดน้ำดื่ม ที่นักวิ่งวางไว้ตอนไปวิ่งในสวนสาธารณะ. *เวิร์คพอยท์*. สืบค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2565, จาก <https://workpointtoday.com/poison-2/>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). *สัญญาต้องเป็นสัญญา การก่อให้เกิดสัญญา พาณิซย์อิเล็กทรอนิกส์และการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาพาณิซย์อิเล็กทรอนิกส์ประเด็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. สืบค้นวันที่ 15 ธันวาคม 2564, จาก https://isoc.msu.ac.th/ebooks/ICT_LAW_Online_consumer.pdf
- U.S. Food and Drug Administration. (2017). *Prescription Drugs and Over-the-Counter (OTC) Drugs: Questions and Answers*. Retrieved June 1, 2022, from

<https://www.fda.gov/drugs/frequently-asked-questions-popular-topics/prescription-drugs-and-over-counter-otc-drugs-questions-and-answers>

Veterinary Medicines Directorate. (2020). *Sell veterinary medicines on the internet*. Retrieved June 9, 2022, from <https://www.gov.uk/guidance/sell-veterinary-medicines-on-the-internet>

V.P. Studdert, C.C. Bay, D.C. Blood. (2012). *Saunders Comprehensive Veterinary Dictionary*. 4th Edition. Saunders Ltd.